

1) Nerovnoměrný rozvoj

Slater, D. (2002) Trajectories of Development Theory: Capitalism, Socialism, and Beyond. In Johnston, R. J., Taylor, P. J., Watts, M. J. (eds.) Geographies of Global Change. Remapping the World. 2nd. ed. Blackwell, Oxford, str. 88-99.

klíčová slova: západní vize , modernizační teorie, neoliberalismus, marxismus

obsah článku:

V článku se autor zabývá vývojem teorie rozvoje, výkladem jednotlivých koncepcí a jejich porovnáním. Ústředním pozici při vývoji teorie rozvoje zaujímá střet tzv. „západní vize“ s nezápadními společnostmi. Hlavní myšlenkou vize je pozitivní sebeidentifikace západní civilizace jako vyspělé, moderní a progresivní, zatímco ostatní společnosti západ klasifikuje jako zaostalé, nemoderní a stagnující. Svět je rozdělen na západ (sever) a nezápadní společnosti (jih). Jedinou možností jak, mohou nezápadní společnosti dosáhnout pokroku je přijetí západního modelu a „modernizovat se“. Západ má dokonce právo (předurčení, povinnost) do vývoje těchto společností zasahovat a pomocí intervencí šířit modernizaci a pokrok ve světě. Na příkladě USA a jejích intervencí na americkém kontinentě je popsáno, jaké měl tento civilizační a modernizační projekt (westernizace) dopady (negativní i pozitivní) na nezápadní společnosti a jejich vztah k západu (jeho rozporuplnost).

Westernizace byla klíčový bodem obsažený v modernizační teorii. Tato teorie nejprve slavila úspěchy, ale později v souvislosti s rostoucím odporem proti westernizaci v Třetím světě (nacionalismus, nástup komunismu) byla podrobena kritice a došlo k oslabení víry v univerzální použitelnost konceptu modernizace.

Druhá vlna modernizační doktríny je spojena s neoliberalismem. Prosazuje se myšlenka volného trhu, volného pohybu osob, zboží a kapitálu, objevují se pojmy jako privatizace a deregulace. Klíčové je opět prosazování západního modelu v rozvojových zemích. Na rozdíl od starší modernizační teorie neoliberalní teorie vidí ve veřejném sektoru brzdu rozvoje a omezuje roli státu na úkor soukromého sektoru. Obě teorie samozřejmě sdílí víru v platnost a univerzálnost západního modelu rozvoje.

Proti tomuto modelu se postavily se svým odlišným pohledem marxistické a nemarxistické teorie. Podrobily západní koncept rozvoje kritice a spolu s kapitalismem jako takovým jej odmítly. Ač si tyto nemarxistické teorie udržely jisté postavení po rozpadu Druhého světa, pokles jejich významu tkvěl v jejich samotném obsahu: za absolutně určující i pro ostatní složky společnosti považovaly ekonomiku, při důrazu na sociální třídy nepřikládaly dostatečný význam jednotlivci ve společnosti a boj proti kapitalismu stavěli na dělnické třídě, což neodpovídalo realitě v rozvojovém světě.

Dnes jsou zmíněné přístupy podrobovány kritice a součástí teorie rozvoje se stávají i další dříve opomíjené oblasti. Do popředí se dostávají otázky místních specifik, různé historické pohledy, gender ale i problematika životního prostředí

komentář:

S obsahem článku nemohu jinak než souhlasit. Velmi dobře je popsána „západní vize“ a westernizace. Část o marxistických teoriích mi přišla dost komplikovaná, a určitě mě zde ve vztahu k současnosti chybělo jaký existuje pohled k problematice rozvojové teorie v dnešní Číně, či jaký je pohled arabského světa, kde je jistě obrovský rozpor silného odmítání, ale i nadšeného přejímání západního modelu.

Bunyard, P. (1997) Tehri: a catastrophic dam in the Himalayas. In Rahnama, M., Bawtree, V. (eds.) The post-development reader. Zed Books, London & New Jersey, str. 256-262.

klíčová slova: rozvojové projekty, velké přehrady, životní prostředí, odlesňování,

obsah článku:

Přehrada Tehri v Himalájích na řece Bhagirathi vlévající se do Gangy má být po dokončení nejvyšší přehradou Asii. Je budována jako řada dalších podobných přehrad v rámci rozvojových projektů. Přehrada má konkrétně sloužit jako zdroj pitné vody a elektrické energie pro 200 kilometrů vzdálené Dillí a jako zdroj vody pro zavlažování polí níže v rovinatém terénu. Výstavba však přináší řadu sociálních a environmentálních problémů. Bude přesídleno až 85 000 lidí a zatopeno celé údolí. Velkým problémem je rozsáhlé odlesňování okolních svahů a jejich rozsáhlá eroze. Dochází též ke změně retenční schopnosti krajiny (mizí voda ze studní), snížení biodiverzity a změně mikroklimatu. Většina obyvatel v okolí se živí samozásobitelským zemědělstvím a změny prostředí spojené s neúrodou je nutí odcházet za nejistou budoucností do měst. Autor uvádí, že zatímco místní obyvatelé žijí v oblasti v rovnováze s přírodou, lidé přicházející zvenčí s výstavbou přehrady vidí hlavně ekonomický zisk. Výstavba přehrady a změny prostředí, však znamenaly i větší aktivitu místních obyvatel při snaze o záchranu místní krajiny. To se týkalo hlavně dětí a žen, muži byli nuceni odejít za prací do měst. Ženy tak zaznamenaly výrazný vzestup na sociálním žebříčku, ale nesou též největší tíhu nepříznivého vývoje, ony musí zůstat a každý den chodit pět kilometrů pro pitnou vodu.

Podle autora výstavba přehrady problémy nevyřeší, řešením by byla rekultivace krajiny, její uvedení do původního stavu, snaha o zachování samozásobitelského zemědělství a sociální míru ve společnosti. Výstavba přehrady je však plně v souladu s mezinárodními rozvojovými programy, a i když byla výstavba na nátlak veřejnosti pozastavena, očekává se její dostavba až zájem o tento problém opadne. mír

komentář:

Stejně jako autor článku jsem proti výstavbě velkých rozvojových projektů, obzvláště přehrad. Jejich přínosy jsou často neúměrně vynaloženým nákladům a místním obyvatelům přináší spíše problémy než užitek (nejvíce hmotného užitku mají samozřejmě zainteresovaní politici a úředníci). Dále nejenže nelze řadu dopadů takovýchto projektů dopředu odhadnout, ale často se o to ani nikdo nepokouší a tak se v následném napravování škod utopí daleko více peněz, než stála samotná stavba a než tvoří finanční přínosy projektu. Podle mne je častou motivací, proč vyspělé země podporují tyto velké projekty velmi jednoduchý a rychlý způsob jak vykázat vysoké částky plynoucí na rozvojovou pomoc, ale též nepokrytá snaha podplatit vlády těchto zemí (hlavně tím, co jim mimoděk zůstane v kapse).

Chapman, G. P. (2002) The Green Revolution. In Desai, V., Potter, B. (eds.) The Companion o Development Studies. London: Arnold, s. 155-159.

klíčová slova: zelená revoluce, GMO, Třetí svět

obsah článku:

Autor začíná článek známou malthusiánskou teorií o omezenosti zdrojů na zemi a konstatuje, že její pesimistické předpovědi se nenaplnily. Zásahu na tom měly dva faktory: výrazně větší rozloha obdělávané půdy a nové technologie v zemědělství.

Od roku 1944 se řada zemí a organizací podílela na zvýšení produktivity zemědělství v rozvojovém světě a snažila se tak řešit problém hladu. S rostoucí populací rostl také zájem samotných rozvojových zemí o rozvoj zemědělství. I přes některé problémy s jejich pěstováním byly vyšlechtěny nové odrůdy zemědělských plodin s vyššími výnosy, rozšířilo se zavlažování a byla zavedena řada agronomických postupů vedoucích k vyšším ziskům. Mezi lety 1960-90 zaznamenaly některé země značný nárůst výnosů.

Byla zde však i řada negativních sociálních a environmentálních dopadů. Nové výnosnější plodiny si z počátku mohly dovolit jen větší a bohatší farmy. Jak následně stoupala produkce, klesaly ceny, což ničilo malé farmy, které neměly na nákup lepších odrůd. Mezi environmentální dopady patří ztráta původních druhů, větší používání hnojiv a pesticidů a degradace půdy. Což vše mělo největší dopad na nejchudší vrstvy obyvatelstva, které neměly prostředky na to, aby se přizpůsobily.

V současnosti je snaha negativní dopady na životní prostředí řešit vyšlechtěním odrůd více odolných škůdcům a potřebujícím tedy méně pesticidů. Také se více prosazují přírodní hnojiva. V budoucnu se velké naděje vkládají do biotechnologií. Diskutabilní je zavádění GMO plodin.

komentář:

Nelze zelené revoluci upřít její zásluhy při snaze zajistit dostatek potravin pro rostoucí populaci, je zde však obrovské množství s tím spojených negativ. Například je v rozvojovém světě naprosto běžné, že negramotní rolníci si u hnojiv a pesticidů nemohou přečíst, jak je mají užívat (dávkování a jejich nebezpečnost pro zdraví), praktikují tedy metodu čím více, tím lépe (což není pravda), a ničí tak nejen životní prostředí, ale i své zdraví. Je tak běžné, že chudí zemědělci a zemědělství dělníci trpí chronickými otravami (mimo jiné nepoužívají při aplikaci pesticidů ochranné oděvy – nevědí o nich a nemají na ně peníze), stejně jako řada dalších, hlavně nejchudších lidí, kteří pijí kontaminovanou vodu. Nemluvě o tom, že řada používaných chemikálií je ve vyspělých zemích zakázána. Pak je zde též zásadní problém, zmíněný v následujícím textu, ti nejchudší stejně na potraviny nemají peníze.

Pool-Kavana, H. (2006) 12 Myths About Hunger. Institute for Food and Development Policy Backgrounder Summer 2006, Vol. 12 No. 2. Dostupne elektronicky z <http://www.foodfirst.org/ode/1480>.

Otázky: Neničí humanitární potravinová pomoc místní zemědělství?
Nepřinese produkce biopaliv více hladu

Otázky k tématu:

Lze vůbec dosáhnou západního vzoru po celém světě? Když budou jen samé vyspělé moderní společnosti, kdo bude hrát roli Třetího, světa na jehož úkor západní svět prosperuje? Nestane se tím třetím světem například Evropa?

Jaký existuje pohled k problematice rozvojové teorie v dnešní Číně, či jaký je pohled arabského světa, kde je jistě obrovský rozpor silného odmítání, ale i nadšeného přejímání západního modelu.

Proč se lidé tolik staví proti geneticky modifikovaným plodinám? Není to spíše důsledek jejich neznalosti a případně ovlivnění médií?